
KENT KŪLTŪR VE GELENEĐİ İLE DEĐERLERİNİN OLUŐUMU VE AKTARIMINDA HALK KŪTŪPHANELERİNİN YERİ VE ÖNEMİ: NİCELİKSEL VERİLERLE İZMİR ÖRNEĐİ

Mehmet Ali AKKAYA¹, Coşkun POLAT²

Öz

TŪrkiye'nin en önemli gerçeliklerinden biri olan yoğun kentleşmenin beraberinde getirdiĐi sorunların baőında, ūlkenin farklı būlgelerinden ve bazıları binlerce yıl içinde içselleştirilmiő farklı kŪltŪrlerinden gelen insanların kentli kimliĐinde uyumlaőtırılması ve birlikte yaőamalarının saĐlanması gelmektedir. ūlkenin en fazla ve uzun dūnemli gūç alan ūehirlerinden biri olan İzmir için de, kent yaőamında önemli ve kalıcı kazanımlar getirecek baőarı, kent sakinlerinin İzmirli olmalarını tūm kiőisel farklılıklarının ūnūne taőıyarak kŪltŪrel uyumu saĐlamak ve bu uyumun kentten kŪltŪrel zenginliĐine dūnūşmesi için fırsat(lar) yaratmaktır. Bu noktada kent sakinleri ve yūneticileri açaőından sūreci kolaylaőtıracak unsurlardan biri de genel anlamda bilgi merkezleri (mūze, arőiv, kŪtŪphane) olarak tanımlanan kŪltŪr kurumlarıdır. ūlkemizde toplumsal kŪltŪr kurumlarının en yaygın ve bilinen tūrū ise hiç ūūphesiz halk kŪtŪphanelerdir. Aynı zamanda geçmiő-buĐun-gelecek baĐıntısının sūrekliliĐini saĐlayan aktūrler arasında da yer alan kŪtŪphane, parçası olduĐu toplumun ortak belleĐidir. Kent ūzelinde dūőūnūldūĐünde, bu bellek İzmir ile birlikte bu kentte yaőayanların ortak hafızasıdır. İzmir ve çevresinin zengin ve kūklū toplumsal yaőamının ūrūnū olan kŪltŪrel deviniminin yūzyıllara sari çıktıları yalnız kent için deĐil, Anadolu'nun ve bu topraklarda vūcut bulmuő medeniyetlerin geçmiő-buĐun-gelecek denklemindeki yerlerinin tespiti ve doĐru anlaőılması açaőından da son derece önemlidir. Kente, kent kŪltŪrūne, kentliye, bir bakıma ūlkeye dair bilgiyi, bilgi kaynaĐını, bilgi taőıyıcısını muhafaza eden ve toplumsal dūzeyde paylaőımını saĐlayan yaygın bilgi

---

¹ Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Ūniversitesi, Sosyal ve Beőeri Bilimler Fakūltesi, Bilgi ve Belge Yūnetimi Būlūmū, mali7akkaya@gmail.com.

ORCID No: 0000-0003-2496-7315.

² Prof. Dr., Çankırı Karatekin Ūniversitesi Bilgi ve Belge Yūnetimi Būlūmū, polatcoskun@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-2508-7459.

Makale Gūnderilme Tarihi: 13 ūubat 2020. Makale Kabul Tarihi: 17 Mart 2020.

Makale Tūrū: Araőtırma Makalesi

merkezlerinden biri olan halk kütüphanelerinin kent üzerindeki asıl rolü tam da bu noktada başlar. Bu çalışmada, coğrafi, kültürel, toplumsal ve etnik açıdan ülkemizin en renkli kültür yelpazesine sahip kentlerinden biri olan İzmir'in, toplumsal kültür kurumları arasında yer alan halk kütüphaneleri ile bu kurumların kent kültürü üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Daha çok bilgi ve bilgi kaynakları üzerinden gerçekleşen kültür üretimi ve paylaşımını ifade eden söz konusu kurumların yetenek ve yeterlilikleri ile kent arasında kurulacak ilişkinin, kent kültür zenginliğine dönüşmesi noktasında öneriler geliştirilmesi çalışmanın nihai hedefi ve asıl çıktısı olacaktır. Çalışma kapsamında şehrin merkez ilçelerinde kent sakinlerinin kullanımına açık olan ve farklı kullanıcı odaklarına öncelikli hizmet verme yükümlülüğü bulunan halk kütüphanelerinin tamamı hakkında önce genel bilgilendirme verilmiş, ardından bu merkezlerin kent kimliği, kent kültürü ve kentlilik bilinci ile olan ilişkisi serimlenmiştir. Bu bağlamda kentin 11 merkez ilçesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı hizmet veren halk kütüphanelerinin yanı sıra yerel yönetimlerin sorumluluğunda faaliyet gösteren halk kütüphaneleri çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış betimleme yönetimi ile kurgulanan araştırmada ortaya konan bilgilerin kent tarihi ve kent kültürü ile olan ilişkisinin doğru kurulabilmesi adına; kent, bilgi merkezi, bilgi hizmetleri, kent kültürüne ve sosyal yaşama yansması denkleminde karşılaştırmalar yapılmıştır. Çalışma, halk kütüphanelerinin işaret edilen sorumluluğuna dikkat çektiği, bu yönde kişisel, kurumsal ve kent ölçekli beklentilerin gelişmesine ve İzmir özelinde kültürün bir şehrin her açıdan sağlıklı kalması ve büyümesi adına ne denli önemli olduğunun fark edilmesine katkı sağladığı ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, halk kütüphanesi, İzmir halk kütüphaneleri, kütüphane hizmeti, kültür kurumu.

**THE PLACE AND IMPORTANCE OF PUBLIC LIBRARIES IN
THE FORMATION AND TRANSFER OF URBAN CULTURE,
TRADITION AND VALUES: THE CASE OF İZMİR WITH
QUANTITATIVE DATA**

Mehmet Ali AKKAYA, Coşkun POLAT

Abstract

One of Turkey's most important reality at the beginning of the problems brought about by the intense urbanization of the different regions of the country, and some harmonization in the urban identity of people from different cultures internalized over thousands of years and the provision of coexistence come. For Izmir, which is one of the most long-term and immigrant cities in the country, the success that will bring important and permanent gains in urban life is to provide cultural harmony by bringing the residents of Izmir to all their personal differences and to create an opportunity (s) to transform this harmony into the cultural richness of the city. At this point, one of the factors that will facilitate the process for the residents and managers of the city is the cultural institutions defined as information centers (museum, archive, library) in general. Public libraries are undoubtedly the most common and known type of social cultural institutions in our country. The library, which is also among the actors that ensure the continuity of the past-present-future relation, is the common memory of the society in which it is a part. Considering the city in particular, this memory is the common memory of those living in this city together with İzmir. The centuries-old outcomes of the cultural movement, which is the product of the rich and deep-rooted social life of İzmir and its surroundings, are not only important for the city, but also for the determination and correct understanding of the places of Anatolia and civilizations embodied in these lands in the past-present-future equation. The main role of public libraries, which is one of the widespread information centers that preserve the city, city culture, urban, in a sense, the country, the information source, the information carrier and enables it to be shared at the social level, begins at this point. In this study, it is aimed to reveal the effect of İzmir, one of the cities with the most colorful culture range of our country geographically, culturally, socially and ethnically, with the public libraries that are among

the social cultural institutions and the impact of these institutions on the city culture. The ultimate goal and the main output of the study will be the development of suggestions for the relationship between the talents and competencies of the said institutions, which express the cultural production and sharing, which is realized through information and information sources, and the city to be transformed into urban cultural richness. Within the scope of the study, general information about all public libraries that are open to the use of city residents in the central districts of the city and which have the obligation to give priority service to different user focuses was given, and then their relationship with city identity, urban culture and urban consciousness were shown. In this context, public libraries operating under the responsibility of local governments, as well as public libraries operating under the Ministry of Culture and Tourism in the 11 central districts of the city, constitute the limitations of the study. In order to establish the correct relationship between the information revealed in the research, which was constructed with semi-structured description management, and the city history and city culture; comparisons were made in the equation of the city, information center, information services, reflection on urban culture and social life. The study will have reached its goal to the extent that public libraries draw attention to the indicated responsibilities, and in this direction contribute to the development of personal, institutional and urban-scale expectations and to realize how important culture is for a city to remain healthy and grow in every respect.

Keywords: İzmir, public library, İzmir public libraries, library service, cultural institution.

Giriş

Daha çok akıl kullanma yetisi ve bu yetinin getirdiği ayrıcalıkların şekillendirdiği yaşam pratikleri ile diğer canlılardan ayrıldığı tekrarı ile tanımlanan insan, aynı zamanda genellikle bu beceriden ilham alan donanımı ile kendisini yaşamda yeterlilik açısından bir düzeye konumlandırır. İnsanı diğer canlılardan ayıran bir diğer unsur ise toplumsal bir varlık olması ve başkaları ile birlikte yaşamayı olanaklı hale getiren toplumsal yaşam kuralları konusunda inisiyatif alabilmesidir. Bu ayrıcalık, akılla birlikte şekillenen ve günümüzde daha çok ve keskin bir biçimde rekabete dayalı hale gelen sosyal statünün bireysel çizgisinin belirlenmesi ve bu çizginin geliştirilmesi açısından da en önemli bireysel faktörlerden biridir. Söz konusu becerinin anlamlı hale gelebilmesinin ön koşulu ise bireyin parçası olduğu toplumla bütünleşmesi, toplumla uyumlu hale gelerek toplumun geri kalanı ile anlama-anlaşılma açısından sağlıklı bir bağ kurabilmektir.

İnsanın kendinden önce biriktirilmiş olanlardan ilham alması, kendisinin bugünde biriktirmesi ve biriktirdiklerinin yarınlarda yeni esinlere dönüşmesi sürecinin tamamını kapsayan, bu süreçteki her türlü yapıp etmelerden oluşan kültür, insanın akıl yetilerinin ve toplumsal yaşam becerilerinin değerini anlamlı hale getiren bütünleyicilerden biridir. Tarih içinde aile ile başlayan bu biriktirme alanı zamanla birkaç evden ibaret mezaralara, mahallelere ve köylere evrilmiş, söz konusu mekânlar, aynı zamanda içlerinden çıkan kültürün sınırları açısından temel belirleyici dinamiklerinden biri olmuştur. İnsanın evriminde yerleşik hayata geçişten bir sonraki toplumsal dönüşümün ifadesi olan kent ve kentli hayatı, başlangıçta insanın yaşamı sürdürülebilir kılma, bireysel olarak üstesinden gelemeyeceği güçlük ve sorunları toplumsal düzlemde giderme çabasının bir sonucudur (Akkaya, 2020: 121).

Endüstri Devrimi ile birlikte bu lokasyonların ağırlık merkezi kentler olmaya başlamış, günümüzde kentler dünya nüfus popülasyonuna ev sahipliği yapan en büyük toplumsal yaşam alanlarına dönüşmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre kentlerde yaşayanların toplam nüfusun %90'ın üzerinde bir temsil oranına ulaşması, Türkiye özelinde yaşanan değişimin çok daha derin olduğunu göstermektedir. Kentlerin sosyal, ekonomik ve toplumsal açıdan kentlileri kuşatan, kent sakinlerinin yaşamını kolaylaştıran ve hemen her açıdan refahını arttıran çevresel alanlar haline dönüşmesi için asıl şekillendiricinin kentin olduğu orak kültürel üretim ve paylaşım atmosferine gereksinim vardır. Bu atmosferin oluşumundaki en önemli somutlaştırıcı ve kolaylaştırıcı aktörlerden biri, aynı

zamanda toplumun bellek merkezleri olan kütüphanelerdir. Tür sınırlaması olmaksızın toplumsal kültür kurumları olarak tanımlanan halk kütüphaneleri, genel tanımlamada da işaret edildiği üzere, kültür birikim-kullanım-aktarım sürecinin yanı sıra, ortak kültür üretiminin ve buna bağlı olarak da kültürel uyumun ve bu geleneğin sürekliliği açısından eşsiz değeri olan kurumlardır. Adında yer alan “halk” sözcüğü ve tanımında verilen “herhangi bir sınırlama olmaksızın kapılarını herkese açma” misyonu birlikte ele alındığında, toplumda ortak kültürün oluşması, bu kültürün kent yaşamının yanı sıra kent kimliğini belirleyen araçlardan birine dönüşmesi ve kent-kentli uyumunun paylaşılıp aktarılabilir bir toplumsal zenginlik kimliği kazanması noktasında halk kütüphanelerinin biraz daha ön planda olduğu söylenebilir. Ülkemizde halk kütüphanesi hizmetlerinin asıl yürütücüsü ve denetleyicisi olan Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün yanı sıra, özellikle yeni bin yıl ile birlikte dikkat çekici bir ivme kazanan yerel yönetim sorumluluğundaki kütüphanecilik hizmetleri, halk kütüphanelerinin etki alanını ve bilinirliğini hissedilir biçimde arttırmaya başlamıştır.

Bu çalışmada; coğrafi, kültürel, toplumsal ve etnik açıdan ülkemizin en renkli kültür yelpazesine sahip kentlerinden biri olan İzmir’in, toplumsal kültür kurumları arasında yer alan halk kütüphaneleri ile bu kurumların kent kültürü üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Daha çok bilgi ve bilgi kaynakları üzerinden gerçekleşen kültür üretimi ve paylaşımını ifade eden söz konusu kurumların yetenek ve yeterlilikleri ile kent arasında kurulacak ilişkinin, kent kültür zenginliğine dönüşmesi noktasında öneriler geliştirilmesi çalışmanın nihai hedefi ve asıl çıktısı olacaktır. Çalışma kapsamında şehrin merkez ilçelerinde kent sakinlerinin kullanımına açık olan ve farklı kullanıcı odaklarına öncelikli hizmet verme yükümlülüğü bulunan halk kütüphanelerinin tamamı hakkında önce genel bilgilendirme verilmiş, ardından bu merkezlerin kent kimliği, kent kültürü ve kentlilik bilinci ile olan ilişkisi nicel istatistikler eşliğinde ortaya konulmuştur. Bu bağlamda kentin 11 merkez ilçesinde (Balçova, Bayraklı, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Güzelbahçe, Karabağlar, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere), Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı hizmet veren halk kütüphanelerinin yanı sıra yerel yönetimlerin sorumluluğunda faaliyet gösteren halk kütüphaneleri çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış betimleme yönetimi ile kurgulanan araştırmada ortaya konan bilgilerin kent tarihi ve kent kültürü ile olan ilişkisinin doğru kurulabilmesi adına; kent, bilgi merkezi, bilgi hizmetleri, kent kültürüne ve sosyal yaşama yansımaları denkleminde karşılaştırmalar yapılmıştır.

Kent ve Toplumsal Yaşam Açısından Anlamı

Türk Dil Kurumu tarafından şehir sözcüğü başlığı ile “nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, site” (Genel Türkçe Sözlük, 2020) olarak tanımlanan kent, toplumsal yaşamın temel kavramlarından biridir. İnsanın ortak yaşam kültüründen ortaya çıkan ve bu kültürle şekillenen, hatta zaman içinde bu kültürü biçimlendirme derinliğine erişebilen mekânları ifade eden kent bu yanı ile yalnız bir yaşam alanı değil, bünyesinde tarihi, kültürel, sosyal, siyasi, ekonomik vb. unsurları da barındıran canlı bir organizmadır.

Temelde insan hayatını kolaylaştırma (Bookchin, 2017: 17) hedefi ile inşa edilmeye başladığı varsayılan kentlerin miladı, genellikle her biri aynı zamanda insanlığın ortak medeniyetinin filiz verdiği yerler olarak kabul edilen Mezopotamya, Küçük Asya, Antik Yunan ve Mısır uygarlıkları ile başlatılır (Huot, Thalmann ve Valbelle, 2000: 34; Mediterranean Urbanization 800-600 BC, 2005). Bu eğilim kentlerin toplumsal gelişmişliğinin, kentte yaşamının ve kentli olmanın ise medeni olmanın ifadesi olarak kabul edildiğini göstermektedir (Kaya, 2017: 12). Buna bağlı olarak kentler tarih boyunca barbarlık ve kaosu karşısında, uygarlığı işaret bir tanımın ifadesi olmuştur (Owens, 2000: 1).

Günümüz bilgi toplumunda da modernleşmenin, uygar olmanın göstergelerinden biri olarak görülen kent buna bağlı olarak toplumsal yaşamın her alanı ve anı üzerinde doğrudan etkisi olan bir unsurdur. Zira kent kavramına benzer bir biçimde modern ve medeni olmanın temsillerinden biri olarak kabul edilen kentli olmak da, yaygın kabulle daha bilinçli, beklentileri yüksek ve ne istediğini bilen insanın ifadesidir. Kent belirli bir kültürel olgunluk ve gelişmişlik ile geline bu noktanın kentte yaşayanlar tarafından içselleştirilebilmesine fırsatlar sunulmasını da içeren bir “daha iyi” olma halidir.

1992 yılında gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı’nda kabul edilen, 2008 yılında yenilenerek, 2009 yılında yayımlanan şehircilik manifestosunda, “toplum hayatının temel çekirdeği ve karakterini oluşturan tarihi ve yasal bir oluşum olup, günümüzde ortak çıkarları olan insan topluluklarının bir araya geldiği özerk idari birimler ve düzenli yapılaşmış kamu hizmetleri sunan ve kendi kendini yönetebilen yaşam merkezleri” (Manifesto for a new..., 2009) olarak tanımlanan kentlerin manifestoda işaret edilen yetenek ve yeterliliklerinin anlam

bulması, toplum yaşamını kolaylaştırma ve uyumlaştırma becerisi ölçüsünde mümkün olabilir. Bu beceri aynı zamanda kentler ile içinde yaşayan kentlileri birbirine yaklaştırarak birbirlerini daha doğru anlamalarını ve beklentilerinin örtüşmesini sağlar.

Aynı konferansta kabul edilen “Avrupa Kentsel Şartı”, aralarında kentsel çevrenin ve mevcut konut stokunun iyileştirilmesi, toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi yanında yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması konularına dikkati çekiyordu (Manifesto for a new..., 2009). Kurgu ve yapı olarak, kentsel gelişmenin farklı boyutlarına ilişkin, açıklamalı biz dizi kısa ve açık ilkedden oluşan tavsiye niteliği (Balkır, 2010: 354) taşıyan şart, kent sakinlerinin sahip olduğu hakları da belirtmiştir. Bu haklar; güvenlik, kirletilmemiş ve sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültür, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük ve belediyeler arası işbirliği başlıklarından oluşuyordu (Zerrin ve Arapkirlioglu, 1996: 1-2).

Tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden yararlanma hakkı, yerleşimlerin kültürel oluşumunun, ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısı, güçlü bir bağ olarak, farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alışveriş, kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışmasının gereksinimi, kültürel çoğulculuğun (çeşitlilik), yenilikleri ve yenilikçi denemeleri öngörmesi, yerel yönetimlerce dengeli biçimde tesis edilmiş kültürel turizmin, toplum üzerindeki olumlu etkisi Avrupa Kentsel Şartı'nın kent ve kentli kültürü ile ilgili haklarını göstermektedir. Kent politikalarının temel unsuru olarak ayrımcılık karşıtlığı, yerel yönetimlerce göçmenlerin, yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması, kentlerde uygulanan kültür ve eğitim politikalarının ayrımcı olmaması, yerel yönetimlerin, iş olanaklarından eşit faydalanmayı sağlaması, göçmen topluluklarının, sosyal ve fiziki çevresiyle bütünleşmesi ise kent sakinlerinin kültürlerarası kaynaşma ve bunu kent zenginliğine dönüştürme ile ilgili haklarıdır (Tul, 2015). İşbirliği ile zenginleştirilen bu argümanların tamamı, kent odaklı toplumsal yaşamda vücut bulan kültürel devinimin yoğunluğunun bir göstergesidir. Bir bakıma kentin canlılığını besleyen bu çakım sürecin dışında kalmak bireyi kente, kenti de kentliye uzaklaştıracaktır.

Kentlerle birlikte insan yaşamında zorunlu olmayan gereksinimler ortaya çıkmış, günün planlanması ve bu planlamanın toplumsal yaşam ile mümkün

olduğu kadar uyumlu olması gibi gereklilikler ortaya çıkmıştır. Sosyal bir varlık olan insanın toplumsal uyuma eşlik etme becerisi bir yandan bireyi toplum üzerinden kentli hale getirirken, diğer yandan da başta demografik özgülükler olmak üzere, toplumun geri kalanı ile arasında var olan farklılıkların iletişim açısından zorluk olma durumunu azaltmaktadır. Bu bağlamda kent bireyin sadece hayatını düzenlemekle kalmaz. Onun hayatını yönlendirir, sınırlarını belirler, paylaşılır olan bir düzlemde düzene taşır ve böylece bireyin hayatı daha keyif alarak, daha farkına vararak yaşamasını sağlar.

Kentler yalnız insanların bir arada yaşadığı fiziksel mekânlar değildir (Kaya, 2017: 49). Gündelik yaşamın farklı alanlarındaki davranış kalıpları, düşünce biçimleri, politik tercihler, sosyal ilişkiler ve diğer yaşam pratiklerinin yanı sıra mimari, estetik ve diğer dinamiklerin tamamı ile birlikte kentler var olur ve kimlik kazanır. Bu kimlik ifade ettikleri ölçüsünde kent sakinlerini mutlaka etkiler. Yaşanacak etkinin kent kimliğindeki en önemli ortak çıktılardan biri de toplumsal uyumdur. Başka bir ifade ile kentler kendilerine özgü değerleri ile kendi kurallarını yaratır ve bu kurallara uyum, kent toplumunun oluşması ile bu toplumun ortak değerler çerçevesinde bir arada yaşamasının yolunu açar.

Din, eğitim, eğlence, ekonomi ve sosyalleşme ve alanları, kent ile kentliyi birbirine yaklaştıran öncelikli alanlardır. Bu alanların kent sakinleri tarafından bilinir olması, kabulü ve kullanılabilirliği bireyleri topluma dönüştürür. Söz konusu dönüşümün olabilmesi için ise ortak bir kültür altyapısının varlığı gerekir. Kent odağında bakıldığında burada ifade edilmek istenen kültür daha çok kent sınırlıdır ve kent kültürü olarak tanımlanabilir. Kent kültürü belirli bir yerleşim yerinde yaşayan toplumun ekonomik, sosyal, siyasal, ideolojik, teolojik vb. düzlemlerdeki birlikte yaşam pratiklerinin birikimi ve birleşimidir. Bu bağlamda kent kültürü durağan bir kavram değildir. Toplumsal oluşumun değişimini, dönüşümünü ve gelişimini ifade eder (San, 2010: 62). Söz konusu zengin içerik ve derinlikli kapsam kent yaşamında toplumsal uyumun ve toplumu oluşturan bireylerin kente özgü yanlarının açığa çıkarılarak benimsenmesinin en önemli kolaylaştırıcısıdır.

Kent kültürünün kalıcı oluşumu ve sınırlarının isabeti açısından “insan-gereksinim-değer” ilişkisini dikkate alan (Çotuksöken, 2009) ve sosyal yaşamda bu ilişkiyi ön plana çıkaran bir eğilim toplumsal uyumu da kolaylaştıracaktır. Söz konusu uyum, bireyin kentliye dönüşmesini, parçası olduğu kentin farkında olmasını, tanımasını ve kendine zenginlik kazandıracak derinlikte sindirerek kenti yaşamasını sağlayacaktır. Yaşanacak

birey-toplum-kent etkileşiminin yoğunluğu ve değeri ilişkisinin kişide hangi düzeyde gereksinim anlamına geldiği ile doğru orantılıdır. Bu noktada kent ve kentli adında en önemli ve öncelikli rolü üstlenmesi gereken aktörlerin başında toplumsal kültür kurumları gelir. Ağırlıklı olarak örgün eğitim sistematığı içinde oluşturulmaya çalışılan ortak kültürün bugün çok daha öğretici ve kalıcı olduğu kabul edilen yaygın eğitim sistematığı içindeki en önemli paydaşlarından biri ise hiç şüphesiz kütüphanelerdir. Hizmet ilkeleri, amaçları, hedefleri ve topluma karşı sorumlulukları dikkate alındığında ilgili etki zinciri içinde ön plana çıkan kütüphane türü ise şüphesiz halk kütüphaneleridir.

Toplumsal Kültür Kurumu Olarak Halk Kütüphaneleri

Bilgi merkezleri genel olarak insanları gereksinim duydukları bilgiye sistemli bir biçimde eriştiren kurumlar olarak tanımlanır. Bu nitelime aynı zamanda bilgi merkezlerinin öneminin ve toplumsal rolünün çıkış noktasıdır. Başka bir ifadeyle, bilgi merkezlerini var eden unsur olan bilgi, bu toplumsal kültür kurumlarının rolünün ve hatta yaşanan rol değişimlerinin sınırlarını belirler. Bilgiyi ele alış biçimleri, yoğunlukları, hedef kitleleri ve sunduğu hizmetler ise bilgi merkezi türlerini oluşturan temel dinamiklerdir. Tamamı bilgidен beslenen ve doğrudan insanın kültürel yanı ve bu yanın paydaşları ile ilgili olan etki alanı dikkate alındığında, bilgi merkezleri evrimimizin en eski ve etkili eşlikçilerinden biridir. Sürekli bilgi ile şekillenen ve insanlık karşısında konum alan bilgi merkezleri dünyasının en yaygın türlerinden biri de halk kütüphaneleridir.

Hemen her kütüphane türünün özelliklerinden bir parçayı hizmet alanının içine taşıyan halk kütüphaneleri hiçbir sınırlama olmaksızın kütüphaneden yararlanmak isteyen her bireyin, kitap okuma, araştırma yapma, hobi geliştirme gibi kütüphanede sunulan her türlü hizmetten koşulsuz ve ücretsiz yararlandırıldığı bilgi merkezleridir. Bununla birlikte sunduğu hizmetler, hedef kitle alanı ve yönetsel yapılanmalar halk kütüphanelerini diğer bilgi merkezlerinden farklı bir noktaya koymaktadır. Toplumun her kesimine açık olmaları ve buldukları bölgenin yerel özelliklerine ilişkin bilgi ve dokümanlar konusundaki özen, halk kütüphanelerini diğer kütüphane türlerinden ayıran farklılıklardır (Akkaya, 2013: 173).

Tanımında da yer alan “din, dil, ırk, yaş ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın herkesin kullanımına açık olma” ilkesi ile ön plana çıkan ve kütüphane dünyasının en bilinen türü olan halk kütüphaneleri, aynı zamanda kullanıcıları ile en kolay bütünleşebilen bilgi merkezleridir. Bu özellik halk kütüphanelerine üzerinde en çok tartışılan, günün koşullarına göre yenilenme

çabası ve yolları aranan, toplumun tüm paydaşlarının hakkında fikir yürüttüğü ve günlük yaşamda kendine en kolay yer edinebilen bilgi merkezi türü olma ayrıcalıklarını da kazandırmıştır.

Halk kütüphanelerinin toplumsal kültür kurumu olmakla sonuçlanan evrimi ana başlıkları ile şu şekildedir (Yılmaz, 1999: 561-562);

- Halk kütüphaneleri 19. yüzyılın ikinci yarısında özellikle İngiltere’de ortaya çıkmaya başlamıştır.
- Halk kütüphanesi ulusal bir yasa temelinde ortaya çıkmıştır.
- Halk kütüphanesi mali dayanakla doğmuştur.
- Halk kütüphanesi herkese eşit ve ücretsiz hizmet felsefesi ile (yani demokratik bir kurum olarak) doğmuştur.
- Halk kütüphanesi hizmeti yerel yönetim hizmeti olarak başlamıştır.
- Rönesans, onun dünya görüşü olarak Hümanizm ve onu bütünleyen bir parça olarak Reform halk kütüphanesinin doğuş sürecini başlatan düşünsel dönüşümlerdir.
- Halk kütüphanesinin ortaya çıkış sürecini belirleyen etkenlerden birisi, özgür ve eleştirel düşüncenin doğması ve gelişmesidir.
- Halk kütüphanesinin doğuşunda bilgi üretimini artıran bilimsel devrimler etkili olmuştur.
- Aydınlanma hareketi halk kütüphanesinin temel tarihsel/ toplumsal kaynaklarından birisidir.
- Halk kütüphanesi, düşünce tarihinin bir ürünüdür.
- Halk kütüphanesi, eğitimin doğal bir parçası/ uzantısı olarak doğmuştur.
- Halk kütüphanesi, eğitimin her birey için bir hak, sorumluluk ve gelişme aracı olarak algılanması sonucu doğmuştur.
- Halk kütüphanesi, Sanayi Devrimi’nin ürünüdür.
- Halk kütüphanesi, sanayileşmenin yarattığı sınıfların gereksinimleri sonucu doğmuştur.
- Halk kütüphanesi, sanayileşmenin ürünü olan şehirleşme sürecinin parçası olarak ortaya çıkmıştır.
- Halk kütüphanesinin ortaya çıkışında Sanayi Devrimi’nin yarattığı yetişkin eğitimi ve mesleki eğitim olguları önemli rol oynamıştır.
- Halk kütüphanesi, tarihsel-toplumsal koşulların ürünüdür.

Kütüphaneyi sürekli olarak topluma yaklaştıran, kütüphanenin toplumdaki yerini kamusal ve sosyal alan olma biçimine dönüştüren, doğal olarak halk kütüphanesini önemli bellek merkezi haline getiren bu evrim, bilginin halk kütüphanesindeki yerel çizgileri ve sınırlarını da derinleştirmiştir.

Keseroğlu tarafından, kütüphanenin bilgiye yerel giriş kapısı olma ayrıcalığı gözetilerek;

- Kişiler arasında ayırım gözetmeden kapılarını toplumun bütün bireyelerine açmak,
- Kolay girilebilir olmak,
- Kimse üstünde bir baskı yapmadan hizmet vermek,
- Kişilerin bilgi, kültür ve eğitim gereksinimlerini karşılamak,
- Halkı eğitmek,
- Kişinin kendi kendini eğitmesi için bütün konularda güncel ve gerçek bilgiler sağlamak,
- Yerel, ulusal ve uluslararası sorunlarla ilgili her türlü kayıtlı görüş ve düşüncüyü tarafsız ve dengeli bir şekilde halka ulaştırmak,
- İnsan ruhunun dinlenmesi, zevk duyması, yenilenmesi ve mutluluğu için fırsat eşitliğinin var olduğu demokratik toplum kavramı geliştirmek,
- Toplumun ekonomik, endüstriyel, bilimsel, eğitsel ve kültürel yönleriyle ayakta tutulması niteliğine katkıda bulunmak,
- İnsanlığın deneyimlerini, kültürel kalıtlarını kitaplar ve kitap dışı belgeler biçiminde kullanıma sunmak,
- Öbür kütüphane türleri ve eğitim kuruluşları ile işbirliği içinde olmak,
- Halka açık olmak nedeniyle tüm ulusal kaynakları yeterince kullanmak,
- Hizmetini karşılıksız vermek,
- Boş zamanların olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunmak

başlıklarında (Keseroğlu, 1989: 46-48) listelenen halk kütüphanesi amaçları, bu kütüphane türünü toplumsal sorumluluğu ve toplumun ortak kültür dünyasına katkısı en çok bilinen bilgi merkezi haline getirmiştir.

Günümüzde halk kütüphanelerinin kültürel işlevi, geleneksel basılı kütüphane kaynakları ile basılı olmayan yeni bilgi kaynaklarının derlenmesi, korunması ve isteyenlere sunulması değil, bunların günümüz toplumunun yaşam temposuna uyarlanarak zamanında ilgiliye ulaştırılması biçiminde olmalıdır (Yılmaz, 2018: 66). Ancak bu sayede halk kütüphaneleri toplumsal kültür kurumları olarak var olabilirler. Bu yeterliliğin ardından üstlenilecek sorumluluk, hizmet ağı içerisinde yer alan kültürel birikimin korunarak gelecek kuşaklara zenginlik olarak aktarılmasıdır.

Halk Kütüphanelerinin Kent Kültürünün Oluşumu, Gelişimi ve Aktarımındaki Rolü

Kent kültürü bir kendin kimliğini belirleyen unsurlardan biridir. Kent kültürünün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kentlilik bilinci ve kente aidiyet duygusu kadar önemli olan diğer bir faktör de kentsel bellektir. Kaldı ki bir kentin içinde yaşayanlar tarafından nasıl algılanacağı ve nasıl kullanılması gerektiği, nelere uyulması halinde bir kentli olunabildiği gibi soruların yanıtı açısından da kent belleği birinci derecede önemlidir. Göç gibi faktörlerle hızlı değişim sürecine giren kentler göz önüne alındığında, kentlilik bilincinin yaratılması ve kent kültürünün korunmasının önemi öncelik kazanmış durumdadır. Kentin daha yaşanılabilir bir mekân haline gelebilmesi için o kentte yaşayanlar açısından ve tüm kazanılmış tarihsel ve kültürel değerlerin korunabilmesi gerektiği, yeni bin yılın en yalın gerçekliklerinden biridir. Bu noktada bellek kurumu olma kimliği ile halk kütüphanelerine düşün sorumluluklar kent ve kentli açısından görmezden gelinemeyecek değerdedir.

Halk kütüphanesinin amaçları evrenseldir. Genel anlamda eğitim, bilgi, kültür ve boş zaman olarak listelenen bu amaçlar aynı zamanda halk kütüphanesinin hizmet çerçevesinin dört yönünü belirler (Keseroğlu, 2019: 44). Halk kütüphanesinin dört temel amacı, bu kütüphaneleri bünyesinde yer aldıkları toplumun bellek merkezine ve kültür dünyasının aktarım aracına dönüştürmektedir. Bir halk kütüphanesinden içinde bulunduğu yerel çevrede yaşayanların ürettiği maddi ve manevi her şeyi bir biçimde öne çıkarıp sunması, bunlar için uygun ortamlar yaratması beklenir. Söz konusu beklenti doğrudan halk kütüphanesinin kültür hizmeti ile ilgilidir ve kütüphaneyi toplumsal kültür kurumu yapan temel değerlerden biridir.

Halk kütüphanesinin bir kamu alanı ve buluşma yeri olması (Halk kütüphanesi hizmeti, 2007: 31), toplumun bu kütüphane türünden beklentilerinden biridir. Doğrudan sosyal yaşamla ilgili olan bu beklentinin karşılanabilmesi toplum tarafından kabul edilmiş ortak kültürel altyapıyı gerekli kılar. Söz konusu gereklilik halk kütüphanelerinin “yerel değerleri gözetilen bir toplumsal kültür kurumu” olmalarını tercih olmaktan çıkarıp zorunluluğa taşımaktadır. Bu görev tanımı ve toplumsal kabul, günümüzde bilgidan çok daha derin, yoğun ve hızlı etkilenen toplumsal yapı için daha da değerlidir.

Okuma alışkanlığını ve eğitimi destekleme, kişisel gelişim için fırsatlar sağlama, kültürlerarası diyalogu geliştirme, bilgi ve bilgisayar okuryazarlığı

becerilerini geliştirme, bireysel ve kendi kendine eğitimi destekleme asıl görevleri ile hizmet vermeyi hedefleyen halk kütüphaneleri, bu sorumluluklarını parçası oldukları topluma yakın oldukları ölçüde yerine getirebilirler. Topluma yakın olmak ise doğrudan halk kütüphanesinin bir toplum kurumu, kamu yararına çalışan kurum, kar amacı gütmeyen kurum ve kültür kurumu olması ile ilgilidir. Kütüphanenin önce birey ardından toplumla iletişim kurması ve etkileşim içinde olması esası üzerine inşa edilen bu ilişkinin mevcut ve potansiyel hedef kitlede anlam bulması, verilen hizmetin bir gereksinime karşılık gelmesi kadar kütüphane ile kullanıcılarının ortak bir dili konuşuluyor olmasına bağlıdır. Bu noktada toplumsal uyum konusunda gösterilecek çaba ve kültürel belleğin korunup aktarılması noktasında üstlenilecek somut sorumluluklar, halk kütüphanesinin ve tüm paydaşlarının işini kolaylaştıracaktır.

Tüm kütüphane türleri gibi halk kütüphaneleri de bilgi ile birlikte var olabilen, bilginin niceliksel ve niteliksel özelliklerine göre değişim gösteren ve bireylerin yanı sıra toplumları da bilgi aracılığı ile yönlendirebilen kurumlardır. Bu rolün üstesinden gelebilmenin ön koşulu ise bilgiye sahip olmak, bilgiyi aktarılır kılmak, güç unsuruna dönüştürmek, düzenlemek ve güvende tutmaktır. Diğer yandan kütüphanelerin gücü ve önemi bilgi toplama becerilerinden, bilgiyi düzene sokma yetilerinden, bilgiyi anlamlı ve erişilebilir kılma ayrıcalıklarından gelmez. Kütüphaneleri önemli ve güç unsuruna dönüştüren yan, kullanıcılarının da bu ayrıcalıkların farkında olması, ayrıcalıklardan yararlanması ve bunları bilgi ile elde edilen bireysel refaha katabilme becerisidir. Halk kütüphanelerinin bilgi merkezleri dünyasındaki önemi ve değeri ise söz konusu değişimin toplumsal refaha evrilmesine katkı sağlamasıdır. Bu beceri aynı zamanda halk kütüphanelerini toplumsal kurum, toplumsal kültür kurumu olma noktasına taşır. Erişilecek noktanın diğer bir anlamı ise toplumsal kabul ve saygınlık olacaktır.

Halk kütüphanelerinin bir diğer kültür sorumluluğu da günümüz toplum yaşamında sıklıkla görülen kültürel entegrasyon sorunlarının aşılması noktasında çözüm merkezi olmaktır. Kütüphane türlerinin hemen tamamının asırlar öncesinden günümüze taşıdığı toplumun kültürel değerlerinin bilgi odağında korunması, düzenlenmesi, kullanılmasının sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması sorumluluğu ile kıyaslandığında daha kısa bir evrim çizgisine sahip olan kültürel entegrasyonun kolaylaştırılması misyonu, günümüz toplumunda halk kütüphanelerinin en önemli toplumsal hizmetlerinden biridir. Zira küreselleşme ile başlayan, bilişim teknolojisinin kazandığı denetlenemez hızla ve etki ağı ile devam eden, merkezinde internet dünyası ve beraberinde getirdiklerinin yer aldığı bugünün sosyal ve toplumsal yaşam tablosunda bireylerin, demografik özelliklerin ve alt

kūltūrlerin birlikte yařamak zorunda oldukları, hep beraber toplumu var ettikleri gūrūlmektedir. Bu noktada geçmiřten gelen kūltūr ortaklıđının toplumsal uyumu sađlamaya yetecek ōlde derinlikli olmayacađı çok açıktır. Būylesi bir toplum ayrıřıklıđının ve hatta uyumsuzluđunun azaltılması açısından kūtūphaneler birleřtirici ve kolaylařtırıcı rol oynayacaklardır.

Halk kūtūphanelerinin gūrece az bilinen kūltūrel entegrasyon sūrecindeki rolū, halk kūtūphanelerinin geçmiřten bugūne tařıdıkları toplumsal ve kūltūrel sorumluluklarını yalnız geriden biriktirilerek gelen deđerler bađlamında deđil, bugūnūn ve geleceđin ortak zenginlikleri açısından da ōnemli ve kıymetli kılmaktadır. Bu kıymet demografik farklılıkların, alt kūltūr çeřitliliđinin, sosyal deđerlerin, toplumsallařma pratiklerinin ve ahlaki normaların daha būyūk farklılıklar gūsterdiđi būyūk kentlerde çok daha ōnemli hale gelmektedir. Ŭlkemiz ōzelinde bu tūrden kentlerin nerdeyse tamamının ortak sorunları olan kontrolsūz gū ve kentleřme, yetersiz alt yapı, yetersiz sosyal yařam alanları, dođru anlařılamayan ve iselleřtirilemeyen kūltūr atmosferi vb. unsurlar, kūltūrel entegrasyonu kent açısından daha ōncelikli konular rafına tařımaktadır. Halk kūtūphanelerinin vereceđi toplumsal ve kūltūrel hizmet desteđinin daha ōnemli hale geldiđi bu kentlerden biri de Tūrkiye'nin yalnız nūfus popūlasyonu açısından deđil, tarihi ve kūltūrel zenginliđi, lokasyonu ve ūlkemize kattıđı diđer renklerle de en ōnemli řehirlerinden biri olan İzmir'dir.

İzmir Halk Kūtūphaneleri ve Kent-Kentli Kimliđine Etkisi

Arkeolojik alıřmalar ıřıđında M.Ö. 5000'li yıllardan itibaren Anadolu cođrafyasının ōnemli ve sūrekli yerleřim alanlarından biri olduđu bulgusuna ulařılan İzmir, būnyesinde yer aldıđı devletlerin ve medeniyetlerin hemen tamamında toplumsal kūltūrel uyumun ve birlikteliđin en ōnemli birleřtirici aktūrlerinden biri olmuřtur. Bu kimliđini Osmanlı İmparatorluđu dūneminde gayrimūslim tebaanın yařam pratikleri ve İmparatorluđa kattıkları ile daha derinlikli hale getiren kent, geçen Tūrkiye Cumhuriyetinden itibaren ūlkenin sosyal, kūltūrel, ekonomik, siyasi ve toplumsal devinimini řekillendiren řehirlerden biridir. Tūrkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı verilerine gūre, ūlkemizde kentlerde yařayan nūfus oranının %90'ı ařtıđı ve buna bađlı olarak kent yařamında ortaya konan her tūrlū ūretim ve tūketimin ūlke kimliđini řekillendirmede çok daha belirleyici hale geldiđi gerçeđi ile birlikte deđerlendirildiđinde, İzmir ōzelinde kent ve kentlinin ifade ettiklerinin kapsamı ve açıklama paragrafı çok daha uzun ve zengin olacaktır.

"Güzel İzmir" olarak da adlandırılan İzmir; Anadolu'nun kültür sürekliliği ile ön plana çıkan tarihi ile Ege'nin renkli tarihinin bir harmanıdır. Kent, modern Türkiye'nin batıya açılan çağdaş yüzü olarak kültür, sanat, turizm, ticaret ve sanayi alanlarındaki gelişimin ulusal öncülerinden biridir. Farklı kültürlerin, yaşam tarzlarının, inançların (Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Ermeni, Rum vb.) binlerce yıldır bir arada barış içinde yaşadığı bir hoşgörü şehri ve kavimler kapısı (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020) olan İzmir bugün de toplumsal renkliliğini ve kültürel zenginliğini büyütüp beslemeye devam etmektedir.

Siyasi yapılanmasını merkezin dışında var olan 30 ilçe ile yürüten İzmir, kapsadığı coğrafyanın her noktasında kültürel devinim yaratmaya devam ederken, mevcut kültür birikiminden de şüphesiz aynı oranda ilham almaktadır. Bu çalışmada kentin merkez ilçeleri ile sınırlı ve halk kütüphaneleri özelinde kurgulanmış kültürel etkileşim resmi ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Söz konusu amaç doğrultusunda araştırmanın kapsamı içinde yer alan merkezi ve yerel yönetim halk kütüphaneleri, bu kütüphanelerin hizmet yoğunlukları ve kent kültürü ile olan bağları çalışmanın geri kalanında detaylandırılmıştır. Halk kütüphanelerine ilişkin bilgilerin ve istatistiklerin verilmesinde Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ile Belediyelere bağlı hizmet veren kütüphaneler üst gruptandırılması yapılmıştır.

Çalışmanın kapsamını oluşturan ilçelerin dokuzunda Genel Müdürlüğe bağlı hizmet veren en az bir halk kütüphanesi bulunmaktadır. Genel Müdürlüğe bağlı hizmet veren kütüphanesi olmayan ilçeler Güzelbahçe ve Konak'tır. Kentin en büyük kütüphanesi olan Atatürk İl Halk Kütüphanesi'nin bu ilçe sınırları içinde olması nedeni ile Konak'ta da bir halk kütüphanesinin hizmet verdiği ve ilçenin kültür ikliminin paydaşlarından biri olduğu kabul edilmiştir. Bu kütüphanelerin Bakanlık tarafından kamu ile paylaşılan 2019 yılı ilk altı ayına ilişkin istatistikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.³

---

³ 2019 yılına ilişkin istatistiklere Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir İl Kültür Müdürlüğü'nün <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-251622/izmir-halk-kutuphaneleri-2019-yili-istatistikleri.html> adresinden (30 Ocak 2020) erişilmiştir. Bu rakamlar 2018 yılı istatistikleri ile karşılaştırıldığında "dalgalı ivmeli ancak sürekli bir nicel büyüme" olarak tanımlanabilir.

Tablo 1: KYGM Bağlısı Halk Kütüphaneleri

Sıra No	Kütüphane	Koleksiyon Sayısı	Okuyucu Sayısı	Üye Sayısı	Ödünç Verilen Kitap Sayısı
1	İzmir Atatürk İl Halk Ktp.	62.039	264.025	41.328	109.489
2	Balçova İlçe Halk Ktp.	15.371	19.366	7.468	19.560
3	Bayraklı Alpaslan İlçe Halk Ktp.	14.220	12.974	2.119	4.945
4	Bornova İlçe Halk Ktp.	28.157	122.607	33.266	40.886
5	Bornova Mehmet Akif Ersoy Çocuk Ktp.	13.376	41.019	4.740	12.018
6	Buca İlçe Halk Ktp.	22.348	20.263	2.646	4.312
7	Buca O. Nuri Saygın Şirinyer Halk Ktp.	8.148	8.269	1.056	4.970
8	Çiğli İlçe Halk Ktp.	15.221	6.533	952	6.861
9	Gaziemir İlçe Halk Ktp.	10.213	17.229	1.495	5.237
10	Karabağlar İlçe Halk Ktp.	10.132	4.667	2.754	3.494
11	Karşıyaka Hoca Mithat İlçe Halk Ktp.	15.490	10.550	10.742	19.470
12	Karşıyaka Çocuk Ktp.	13.937	9.144	2.260	9.080
13	Narlıdere İlçe Halk Ktp.	7.907	9.708	2.963	6.769
	Toplam	236.559	546.354	113.789	247.091

Bu 13 kütüphane, kent sakinlerinin farklı düzeylerdeki bilgi gereksinimlerini 38 kütüphane ile karşılamaya çalışan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın İzmir'in kültür iklimi ile bu dünyanın devamlılığında vazgeçilemez değere sahip olan yetenek ve yeterliliğinin çok önemli bir bölümünü temsil etmektedir.⁴

Kütüphane istatistiklerine ilişkin verilere bakıldığında Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren halk kütüphanelerinin koleksiyon sayısının iki yüz binin, derme sayısının beş yüz binin, ödünç verilen kitap sayısının da iki yüz binin üzerinde olduğu görülmektedir. 2019 yılı sonu itibari ile bu kütüphanelerin toplam üye sayısı ise resmi kurumlardan alınan rakamlar ışığında yüz on bini aşmış durumdadır. Bu rakamlar söz konusu ilçeler bağlamında kentte ciddi bir kültür deviniminin yaşandığının ifadesidir. Diğer yandan, Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2018 yılı sonu verilerine göre 11 merkez ilçenin toplam nüfusunun 2.947.000 (Adrese

⁴ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü resmi web sayfasında paylaşılan 2019 yılı sonu verilerine göre, İzmir'deki Bakanlık bağlısı halk kütüphanelerindeki koleksiyon sayısının %46,8'i; okuyucu sayısının %57,5'i; üye sayısının %66,6'sı; ödünç verilen kitap sayısının %49,4'ü bu 13 kütüphaneden derlenmiş durumdadır.

Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019) olduğu dikkate alındığında⁵, söz konusu rakamların yalnız nicelik açısından dahi kentin kültür hareketliliğine katılacak zenginlik noktasında geliştirilmesi gereken düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 2: İzmir Merkez İlçelerinin Nüfus Dağılımı (2018)

İlçe	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
Balçova	79.357	38.834	40.523
Bayraklı	311.524	154.715	156.809
Bornova	445.232	221.092	224.140
Buca	499.325	249.543	249.782
Çiğli	194.525	96.858	97.687
Gaziemir	137.553	70.309	67.244
Güzelbahçe	32.592	15.764	16.828
Karabağlar	479.986	236.677	243.309
Karşıyaka	344.140	161.345	182.795
Konak	356.563	174.066	182.497
Narlıdere	66.203	33.765	32.438
Toplam	2.947.000	1.452.968	1.494.052

Tablo 2’de gösterilen nüfus dağılımının ilçelerin kütüphane kullanım istatistikleri ile örtüştürülmesinde denklemi olumlu anlamda geliştirecek diğer bir unsur da belediyeler eli ile yürütülen halk kütüphanesi hizmetleridir. Bu noktada İzmir’in yerel yönetimlerin halk kütüphanesi hizmetleri vermesi açısından ülkemizdeki öncü ve gelişmiş kentlerden biri olduğunu belirtmekte yarar var. Ülkemizin ulusal kütüphanesinin dışında kentin “millî” adı ile anılan Türkiye’deki tek kütüphaneye ev sahipliği yapması, yine ülkemizdeki ile kent arşivi ve müzesinin (Ahmet Piriştina İzmir Kent Arşivi ve Müzesi) İzmir’de kapılarını kullanıcılarına açması, işaret edilen seçkin rolün bütünleyici ve güçlendirici unsurlarından bazılarıdır. Kentin yerel yönetime bağlı kütüphanecilik hizmetlerinde, verilen hizmetlerin dağılımı ve etki alanı dikkate alınarak; İzmir Büyükşehir Belediyesi ve diğer ilçe belediyeleri şeklinde temel bir ayrıma gidilmiştir.

Kütüphane hizmetlerini *Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı* bünyesinde bulunan *Kütüphaneler Şube Müdürlüğü* eli ile yürüten İzmir Büyükşehir Belediyesi, idari yapılanma içinde aynı daire başkanlığı altında bulunan *Kent Arşivi ve Müzeler Şube Müdürlüğü* ile birlikte (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2020) kent kültürüne, bu kültürün geçmişten günümüze taşınmasına, bugünde zenginleştirilerek yarınlara aktarılmasına katkı vermektedir. Kentin farklı yerlerinde, farklı ilçe belediyeleri ile işbirliği içinde kütüphane hizmetlerini yürüten Büyükşehir Belediyesinin en yoğun hizmet ağı,

⁵ 2019 yılı nüfus istatistikleri çalışma hazırlandığı sürede henüz Türkiye İstatistik Kurumu tarafından resmi olarak açıklanmadığı için, bu konuda 2018 yılı verileri dikkate alınmıştır.

Bakanlığa bağlı bir ilçe halk kütüphanesi olmayan Konak'tadır. Büyükşehir Belediyesinin Buca ve Güzelbahçe ilçelerinde de şubesi bulunan Kent Kütüphanelerinin en büyüğü bu ilçededir. Raflarında 10 bin Türkçe, 30 bin İngilizce kitabın bulunduğu kütüphane, ilçenin zengin kültürel çeşitliliğinin de etkisi ile önemli bir kültürel uyumlaşma mekânıdır. Buca Kütüphanesi 4 bin kitapla hizmet verirken, Bakanlığa bağlı halk kütüphanesi bulunmayan diğer ilçe olan Güzelbahçe Kütüphanesinde 4 bin kitaplık bir koleksiyon vardır.

Yine Konak ilçe sınırları içinde hizmet veren Göztepe Kent Kitaplığı, Behçet Uz Çocuk Kitaplığı, Adile Naşit Kitaplığı ve sayıları 13'ü bulan Semt Merkezi Çocuk Kitaplıklarının yanı sıra İzmir Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak ilçe sınırları içinde hizmet veren Vapur Kütüphanesi ile birlikte 40 binin üzerinde kitabı kent sakinlerinin kullanımına sunan Konak Belediyesi kütüphanelerinin bu kütüphanelerdeki üye sayısı da 17 bine yaklaşmıştır (Konak Belediyesi, 2020). Güzelbahçe ilçesi sınırları içinde halka hizmet veren diğer halk kütüphanesi, 2017 yılında "Atatürk Çocukları Kütüphaneleri" projesinin ülkemizdeki 28. şubesi olarak açılan Atatürk Çocukları Cafer Yarkent Kütüphanesidir (Güzelbahçe Belediyesi, 2020). İlçe belediyesinin sorumluluğunda hizmetlerini yürüten kütüphane, ilçenin kültürel zenginliğini geliştirmeyi hedefleyen bir sosyal sorumluluk projesi olarak kent sakinlerine tanıtılmıştır.

İlçe belediyesinin yürütücülüğünde hizmet veren bir halk kütüphanesinin bulunmadığı Balçova'da, Büyükşehir Belediyesi Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Kütüphanesi ile kentin kültürel yaşamına katkı verme çabası içindedir. İzmir'de en çok alışveriş merkezi (AVM) bulunan ilçe olan Balçova'da sosyal yaşam üzerinden kurulacak kültür ortaklığında ilçe halk kütüphanelerinin bilinirliği ve bu süreçte üstlenecekleri rollerin önemi açısından, kütüphane hizmetleri açısından ortaya konan/konacak olan her çaba şüphesiz daha da anlamlı olacaktır.

Bünyesinde bulunan 7 kütüphane ile seçmenlerine hizmet veren Bornova Belediyesi'nin en çok bilinen ve ziyaret edilen kütüphanesi Atatürk Kitaplığıdır. 10 binden fazla kitabı bulunan, özellikle çocuklara yönelik etkinlikleri ile kentte ses getiren ve lokasyonunun getirdiğı avantajla yalnız kent sakinlerinin değil, kampüsü ilçe sınırları içinde yer alan Ege Üniversitesi öğrencilerinin de sosyal ve kültürel dünyasını zenginleştirmeyi hedefleyen kütüphane bu yanı ile ülkenin farklı şehirlerinden gelen üniversite öğrencilerinin başta Bornova olmak üzere, İzmir'i tanıma ve kentin kültür ritmini yakalamaları açısından da sorumluluk üstlenmektedir/üstlenmelidir. Bornova'daki diğer belediye kütüphaneleri

(kitaplıkları); Çamdibi, Naldöken, Kayadibi, Karaçam, Çamiçi ve Altındağ semtlerindedir. Toplamda 20 binden fazla koleksiyonu olan Bornova kitaplıklarının sayısını ve hizmet niteliğini arttırmak Belediyenin sürekli hedefleri arasında yer almaktadır (Bornova Belediyesi, 2020).

İzmir'in nüfus açısından en büyük ilçesi olan Buca'da yerel yönetim kütüphanecilik hizmetleri, Belediye idari yapılanması içerisinde *Kütüphane Müdürlüğü* düzeyinde yürütülmektedir. Büyükşehir Belediyesine ait halk kütüphanesinin dışında Buca Belediyesi'nin de yakın geçmişte yapılan ayıklama çalışmalarının ardından daha güncel ve nitelikli hale getirilmiş 10 binden fazla dermesi bulunan bir halk kütüphanesi mevcuttur (Buca Belediyesi, 2020). Yıllık kullanıcı sayısı 15 bine yaklaşan kütüphanenin en önemli kullanıcı gruplarından biri de Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencileridir. Üniversitenin başta Tınaztepe ana kampüsü olmak üzere birden fazla kampüsüne ev sahipliği yapan ilçe tıpkı Bornova'da olduğu gibi bu öğrencilerin kente ve kent kültürüne entegrasyonu noktasında ayrıca sorumluluk üstlenmelidir. Belediyenin sorumluluğunda bağışçıların desteği ile hizmet veren Sahaflar Sokağı ve Kitap Kafe ile birlikte bağışlarla kurulan semt meydan kitaplıkları, Buca Belediyesinin kütüphaneler üzerinden kent kültürü ve bu kültürün aktarımına yönelik verdiği diğer hizmetlerdir.

Şehrin yerel halk kütüphanesi hizmetleri açısından ön plana çıkan merkez ilçelerinden biri de Bayraklı'dır. Şehrin farklı semtlerinde kapılarını ziyaretçilerine açan ve 3 bin ile 15 bin arasında değişen koleksiyonları olan 16 kütüphane ile seçmenlerine kütüphane hizmeti veren Bayraklı Belediyesinin, toplamda 50 binden fazla kitabı, 20 binden fazla üyesi ve yıllık 30 binden fazla ziyaretçisi bulunan bir kütüphane hizmet alanı mevcuttur (Bayraklı Belediyesi, 2020). İzmir'de en yoğun kentsel dönüşümün yaşandığı bölgelerden biri olan Bayraklı aynı zamanda dikey yapılaşmanın da merkezi üstlerindedir. Buna bağlı olarak yalnız farklı şehirlerden değil, kent sınırları içinde farklı alt kültürlerden ve demografik özelliklerden gelen insanların da birlikte yaşadıkları mekânlara ev sahipliği yapan ilçede sosyal uyum kültür ortaklığı, öncelikli şehircilik sorunlarından. Şüphesiz bu noktada toplumsal kültür kurumları olan halk kütüphanelerine düşen sorumluluklar olacaktır.

Günümüzde yerel yönetimlere bağlı bir kütüphane hizmetinin bulunmadığı Gaziemir ve Narlıdere ilçelerinde belediyeler bünyelerinde bulunan kütüphaneleri Genel Müdürlük bağlısı ilçe halk kütüphanelerine devretmişlerdir. Bu alandaki sorumluluklarını söz konusu kütüphanelere destek vermek biçiminde yerine getirmek, her iki belediyenin de güncel

tercihidir. Karabağlar Belediyesi ise kütüphane hizmeti verme faaliyet alanını çocuk kitaplığı ile sınırlı tutmuştur. 3.500'den fazla üyesi ve 10 bini aşkın koleksiyonu ile Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescillenen bir alanda ve tarihi bir mekânda kent sakinlerine kapılarını açan Reşat Nuri Güntekin Çocuk Kitaplığı, faaliyetlerini Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı olarak yürütmektedir (Karabağlar Belediyesi, 2020). Benzer bir biçimde Çiğli Belediyesi de tek bir kütüphane ile kent sakinlerine kütüphanecilik hizmeti vermektedir. 8 binden fazla kitabı olan Çiğli Belediyesi Barış Kütüphanesi'nin dermesinin yaklaşık %40'ı çocuklara yönelik koleksiyondan oluşmaktadır (Çiğli Belediyesi, 2020). Misyonunu toplumsal barışa katkı vermek olarak belirleyen kütüphanenin bu misyonu gerçekleştirmesindeki ön koşullardan biri kesinlikle ortak kültür birlikteliği ve kültürel uyumdur. Zira barıştan, toplumsal barıştan söz edebilmek için öncelikle o toplumu oluşturan bireylerin sosyal ve kültürel ortaklığının, bu sosyal ve kültürel ortaklığın içselleştirilmesinin vücut bulması gerekir. Başka bir ifadeyle, kütüphanenin adı ve misyonu, kütüphaneyi kent kültürü aktarım ve oluşum sürecinin doğal bir parçası kılmaktadır.

Türkiye'deki ilçe, il ve hatta büyükşehir belediyelerinin alışlagelmiş kurumsal yapısından farklı olarak, kütüphane hizmetlerini iki ayrı müdürlüğün sorumluluğunda (Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü - Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü) yürüten Karşıyaka Belediyesi'nin, kütüphane hizmeti verme konusunda köklü bir geleneğinin olduğu söylenebilir (Akkaya, 2018: 336-337). 7 halk kütüphanesinin (80. Yıl Cumhuriyet Kütüphanesi, İsmail Cem Kültür Merkezi Kütüphanesi, Bülent Ecevit Kültür Merkezi Kütüphanesi, Hasan Ali Yücel Kütüphanesi, İsmail Hakkı Tonguç Kütüphanesi, Büyüktanır Homeros Kütüphanesi ve Şebnem Tabak Çocuk Kütüphanesi) yanı sıra, 15 binden fazla kitaptan oluşan özel koleksiyonu ile Türkiye'nin alanında önde gelen örneklerinden biri olan Görme Engelliler Kütüphanesi, ilçenin kütüphane hizmeti ağının aktörleridir (Karşıyaka Belediyesi, 2020). 3 binden fazla aktif üyesi olan halk kütüphanelerinin toplam derme sayısı ise 25 bin civarındadır. Kütüphane hizmeti vermeyi temel belediyececilik sorumluluklarından biri görme anlayışı ile faaliyetlerini yürüten Belediye, kütüphaneleri bireylerin kenti tanıma ve kendilerini kente ait hissetmelerinin bir aracı olarak görmektedir.

Toplamda 200 bine yaklaşan derme ve 50 bini bulan üye sayıları ile İzmir'in merkez ilçelerinde yürütülen yerel yönetim kütüphanecilik hizmetleri, kent yaşamında neredeyse Bakanlık bağılı halk kütüphaneleri kadar etki alanına sahiptir. Hatta söz konusu lokasyona bağlı yaygınlık olduğunda, semt kitaplıkları ile birlikte belediye kütüphanelerinin daha ön planda olduğu söylenebilir. Bununla birlikte her iki yönetsel yapı altında faaliyetlerini

sürdüren kütüphanelerin hizmet yetenek ve yeterliliklerinin henüz istenen düzeyde olmadığını belirtmekte yarar var. Bu tespit kent kültürü bağlamında ilişkilendirildiğinde, söz konusu yeterlilik ölçütünün geliştirilmeye gereksinimi vardır. Zira sürekli artış içinde olan iç ve dış göçler; kentin yıllara sâri tarihsel dönüşümünden süzülerek gelen etnik, teolojik, sosyal, ekonomik vb. farklılıkları; kent yaşamında önemli bir yer tutan ve ülkenin her coğrafyasını temsil eden üniversite öğrenci popülasyonu; farklılıkları zenginlik olarak gören ve hoşgörü üzerine inşa edilen sosyal ve toplumsal yaşamı birlikte düşündüğünde, kent kültürü ve bu kültürün kent yaşamında uyum aracına dönüştürülmesi yeri başka aktörlerle doldurulamayacak bir değere sahiptir. Bu nedenle kültür değerlerinin ortaya konması, içselleştirilmesi, kent ile ilişkilendirilerek sosyal zenginliğe dönüştürülmesi ve eksiksiz korunup zenginleştirilerek yarınlara aktarılması noktasında kentin tüm paydaşları çok daha duyarlı, arzulu, donanımlı ve gelişim çabası içinde olmalıdır. Şüphesiz kentin kültür kurumları olan halk kütüphanelerinin de bu bağlamda sahip oldukları nitelik ve nicelik bağlamındaki yeterliliklerini sürekli iyileştirmeleri bir zorunluluk olarak görülmelidir. Ülkenin alana ilişkin genel durumu ölçüt alındığında, İzmir her türden halk kütüphaneleri ve hizmet yeterlilikleri açısından listenin en iyiler sırasında yer alıyor görünse de bu tablonun her açıdan iyileştirilmeye gereksinimi vardır. Bu süreçte sağlanacak başarı ve iyileşme hali, doğrudan kent kültürünün ve bu kültürün zenginliğinin başarısı ve iyileşmesi olacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Tarihin her döneminde ve yeryüzünün farklı coğrafyalarında, farklı dinamiklerle deneyimlenmeye başlanan toplumsal (ilkel, tarım, endüstri ve günümüzde bilgi) yapılar da “bilgi” yaşamın kültür alanının en önemli aktörlerinden biri olarak kabul edilmiş ve değer görmüştür. Bu anlamsal değeri besleyen ve bilgiyi güce dönüştüren en önemli unsur ise şüphesiz o bilginin kaydedilir ve aktarılır olmasıdır. Zira söz konusu bu iki koşul bir yandan insana dair yaşanmışlıkları deneyim ve ilham olarak yarınlara taşırken, diğer yandan da insanın yakın çevresinden başlayarak toplumun geri kalanı ile sağlıklı iletişim kurmasını ve bütünleşmesini sağlamıştır. Daha çok kültür (insanın her türlü yapıp etmesi) sözcüğü ile karşılanan bilgi destekli bu edininim, bireysel, toplumsal ve çevresel faktörlerle sınırlılık kazanmaktadır. Günümüzün toplumsal yaşam pratiğinde insan-kültür etkileşimine yön veren çevresel faktörlerden biri de içinde yaşadığımız kentlerdir.

Geride kalan yüz yılın son çeyreğine kadar geçerliliğini koruyan “insanın doğduğu yer kaderidir” evrensel kabulünün, günümüzün daha kolay

değişebilen/değiştirilebilen yaşam anlayışının etkisi ile “insanın yaşadığı yer kaderidir” doğruluğuna büründüğü değişim sürecinde asıl aktör rolüne terfi eden kentleri doğru anlamak ve bugünün gerektirdiği kentliye dönüşmek, bireyden başlayarak toplumun yaşam kalitesinin korunması ve artırılması açısından son derece önemlidir. Bu noktada yalnız kent sakinleri için değil, bizzat kentin kendisi için de en önemli kolaylaştırıcı araç *kent-kentli ortak kültür dünyası*dır. Günümüzde insan yaşamını etkileyen en önemli çevresel faktörlere ev sahipliği yapan kentler aynı zamanda kültür kavramı ve içeriğini oluşturan unsurların en fazla filizlendiği, kültürün geçmişten bugüne, bugünden de yarına aktarımının olduğu mecralardır. Her şeyden önce bir toplumsal kültür kurumu olarak tanımlanan halk kütüphanelerinin de bu etki alanının içinde olması tercih olmaktan çıkmış durumdadır. İzmir ve kentin halk kütüphanelerinin bu noktada sunduğu tablodan yansıyanlar ise şunlardır;

- Çalışma kapsamında yer verilen ilçelerin tamamında yerel yönetime ya da Bakanlığa bağlı bir halk kütüphanesi mutlaka vardır. Hatta ilçelerin çok önemli bir bölümünde her iki yönetim türünde de halk kütüphanesi kent sakinlerine hizmet vermektedir.
- Kentte hizmet veren ve çalışma kapsamında ele alınan belediye ve Bakanlık halk kütüphanelerinin hizmet yeterlilikleri, niceliksel mevcudiyetleri ve kullanılma yoğunlukları Türkiye ortalamalarının üzerindedir. Bununla birlikte, kütüphanelerin ve verdiği hizmetlerin kent kültürüne katkısı konusunda kurumlarda ve kurum çalışanlarında dikkate değer bir farkındalık söz konusu değildir. Bu nedenle kent-kent kültürü-kütüphane ilişkisi konusunda güncel ve sürekli bir veri girdisi derlenerek ilgililerin kullanımına sunulabilmiş değildir.
- Ülkemizin gerçeği olan iç/dış göç nedeniyle, göçle gelen ve İzmir’de yaşayanların yasadıkları kente aidiyet bağının güçlendirilmesi ve kentlilik bilincinin yaratılması gereklidir. Aidiyet bağının güçlü olması, insanın yaşadığı mekânı benimsemesiyle ilgilidir. Kendisini bir yere ait olarak duyumsamak, ancak o yeri kültürel özellikleri ve geçmişiyile tanımakla mümkün olabilir. Yetiştirdiği kentin yerel ve toplumsal tarihini bilen bir birey açısından, içinde yaşadığı mekân çok farklı anlamlar taşıyacaktır. Yasadığı, eğitim gördüğü ve geçimini sağladığı kent, onun için daha anlamlı görünecektir. Böylesi bir bakış açısı kazanan bireyler, içinde yasadıkları şehri daha kolaylıkla benimseyecekler ve kendilerini o kente ait hissedeceklerdir. Şüphesiz bu sürece en fazla katkı sağlayacak toplumsal kurumlardan biri de İzmir’in halk kütüphaneleri olmalıdır. Bu katkının sağlanmasının ön koşulu ise kentin ve kentlinin halk

kütüphanelerini, halk kütüphanelerinin de kenti ve kent sakinlerini mümkün olduğu kadar yakından tanınmasıdır.

- Halk kütüphanelerinin yönetsel türler bağlamında sahip oldukları toplam derme sayısı birbirine yakındır. 250 bine yaklaşan bu rakam Bakanlık kütüphanelerde daha az kütüphane arasında paylaşılmış durumdayken, belediye kütüphanelerinin sayısı daha çoktur. Kitaplık olarak tanımlanan daha küçük kütüphaneler de dikkate alındığında iki yönetim türü arasındaki sayısal derinlik daha fazladır.
- Belediyelere bağlı halk kütüphanelerinin sayısının çok, lokasyonunu ise kent merkezlerinin uzak noktalarında da yer alması, kütüphanelerin kent sakinleri nazarındaki bilinirliği açısından önemli bir avantajdır. Söz konusu lokasyonların önemli bir bölümünün aynı zamanda yoğun göç alan kent alanları olması, göç dağılımının ise kente taşıdığı kültür yelpazesinin çeşitliliği nedeni ile dikkat çekicidir. Bu durum İzmir'in ülkemizde en çok göç alan kentlerden biri olduğu gerçeği ile birlikte değerlendirildiğinde, kütüphanelerin göçle gelen kültür akışının bir potada birleştirilmesi ve kültür uyumuna dönüştürülmesi noktasındaki sorumlulukları çok daha fazla olmalıdır.
- Bakanlık ve belediye bağlı kütüphaneler arasında kullanıcı sayıları ile hizmet çeşitlilikleri açısından Bakanlık kütüphaneleri lehine bir tablo söz konusudur. Bununla birlikte ekonomik refahı görece daha yüksek ve kültür düzeyi daha gelişmiş olan ilçelerin bazı kütüphane hizmetleri ülkemiz kütüphane dünyası için örnek olacak niteliktedir. Bir bakıma doğrudan vatandaşa hizmet anlamına gelen bu özenin asıl nedenlerinden biri de ne istediğini bilen seçmenlerin yerel yönetimlerden beklentilerinin daha çok dikkate alınmasıdır. Doğrudan kültür ile ilişkili olan bu arz-talep dengesi kütüphane ile kullanıcılarının değerini aynı anda arttırmaktadır.
- İlçeler düzeyinde Bakanlık ve belediye bağlı halk kütüphaneleri arasında işbirliği çalışmalarının nitelik ve niceliği her geçen gün artma eğiliminde olsa da bütün kenti içeren kapsamlı bir işbirliğinin olduğundan söz etmek olanaklı değildir. Oysa kütüphanelerin yetenek ve yeterlilikleri gözetilerek, her iki yönetim alanının güçlü yanları ön plana çıkarılarak kurgulanacak uzun soluklu işbirliği sadece kentin kültür atmosferini değil, kenti keyif alınarak yaşanacak alanlar potansiyelini de güçlendirecektir.
- Özellikle yeni bin yıl ile birlikte ülkemiz genelinde bilgi hizmeti vermenin ve bu hizmetten yararlanan vatandaşların memnuniyet düzeyinin yerel seçimlerde seçmenin kararını belirleyen unsurlardan biri olarak görülmeye başlanması belediyelerin halk kütüphanesi hizmetlerini ivmelendirmiştir. Bu noktada en önemli sorun halk

kütüphanelerine değer katacak temel unsurun bilgi hizmetlerinin bilgi profesyonellerince verilmesi gerekliliği noktasında henüz yeterince farkındalık sağlanamamış olmasıdır. Kütüphanecilik hizmetlerinin bu disiplinin formasyonuna sahip çalışanlar tarafından verilmesi bu kütüphanelerde ortaya konacak kültürel üretim ve zenginliğin niteliğini arttıracaktır.

Bilgi okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme gibi popüler kavramların etkisi ile yaşayan kütüphane, üçüncü mekân kütüphane gibi nitelemelerle birlikte anılır hale gelen örgün eğitimin bütünleyicisi bir kimlik kazanan günümüz halk kütüphaneleri bu gereklilikleri vermeye çalıştıkları çok çeşitli hizmetlerle yerine getirmeye çalışmaktadır. Benzer çaba çalışmada ele alınan kütüphanelerde de olanaklar ölçüsünde ortaya konulmuş durumdadır. Ancak tüm bu çabaların aslında kütüphane kullanıcıları üzerinden kültür dünyamızın sürekliliğinin bir parçası olduğu aynı netlikte görülür değildir. Oysa bilgi toplumunda kütüphaneler açısından değer yaratacak en önemli ayrıcalıklardan biri, kütüphanenin içinden çıktığı kültür iklimini her açıdan beslemesi, bunu da bulunduğu çevreden başlayarak yapmasıdır. Biz kabul etsek de etmesek de bu çevre bugün hızla kent ve kentliye sunduğu yaşam alanlarına dönüşmüş durumdadır.

Geçmişten gelen ve İzmir odağında bölgenin toplumsal ve sosyal dokusunu şekillendiren kültürel birikimin korunması, paylaşılır ve anlaşılır olmasının artırılması, mevcut kültürel zenginliğin geliştirilmesi ve özellikle günümüzde kent sakinleri arasındaki kültürel uyumun sağlanması açısından belirleyici rol oynayan/oynaması beklenen/olması gereken alanlardan biri de kentin halk kütüphaneleridir.

Halk kütüphanesinin tanımından işlevine, amaçlarından kapsamına kadar işaret ettiği ve çağrıştırdığı tüm yanlarının kültür kavramı ve kültürle birlikte anılan değerlerle olan organik bağ yatkınlığı, halk kütüphanesi ve paydaşlarının kent kültürüne katkı vermelerini ve bu dünyanın bir parçası olmalarını kolaylaştıran asıl yandır. Bu özgülüğün farkına vararak kent-kültür birlikteliğinin her açıdan parçası olmayı başaran bir halk kütüphanesi yalnız toplumsal saygınlık kazanmayacak, aynı zamanda bilgi üzerinden binlerce yıldır devam eden gereksinimin karşılanması noktasındaki değişmez kimlik tanımına, kentte kültürel uyum ve zenginliğin muhafazası ve aktarımı becerisini de ekleyecektir. Söz konusu beceri dünyanın gerçek anlamda büyük bir köye dönüştüğü, bununla birlikte kültürel farklılıkların sınırlarının fulü hale gelmesi nedeni ile kültürel uyumun çok ciddi bir toplumsal sorun olarak kabul edildiği günümüzde yaşamsal önem taşımaktadır. Yaşamsal önemi olan ise vazgeçilmezdir. Kütüphanelerin geleceğinin farklı

platformlarda ve yüksek sesle tartışıldığı günümüzde halk kütüphanelerinin kazanacağı yaşamsal olma kimlik ayrıcalığı her açıdan umut verici olacaktır.

Kaynaklar

- Akkaya, M. A. (2018). Çocuklarda kütüphane bilincinin ve okuma alışkanlığının gelişmesinde yerel yönetimlerin rolü: Karşıyaka Belediyesi örneği. *I. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiriler ve Posterler, 14-17 Kasım 2018, Nevşehir/Türkiye* içinde (ss. 331-342). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akkaya, M. A. (2013). Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler ve Narlıdere İlçe Halk Kütüphanesi Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*. 27(1), 168-179.
- Akkaya, M. A. (2020). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Bilgi Merkezleri: Yeni Bir Fırsat mı Yoksa Tehdit mi?. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(1), 120-134.
- Balkır, Z. G. (2010). Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu. *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Denizli, 4-6 Kasım Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 339-358). İstanbul: Petrol-İş Sendikası.
- Bayraklı Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.bayrakli.bel.tr/>
- Bookchin, M. (2017). *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. (2.bs.). B. Özyalçın (Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Bornova Belediyesi (2020). Erişim adresi: <https://bornova.bel.tr/>
- Buca Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.buca.bel.tr/>
- Çiğli Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.cigli.bel.tr/>
- Çotuksöken, B. (2009) Kent, Kimlik ve Kültür. Erişim adresi: <http://akademik.maltepe.edu.tr/betulc/>
- Genel Türkçe Sözlük (2020). Şehir Maddesi. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=VEK%C4%B0L>
- Güzelbahçe Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.guzelbahce.bel.tr/>
- Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri*. (2007). (2. bs.). B. Yılmaz. (Çev.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Huot, J. L., Thalmann, J. P. ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin Doğuşu*. A. B. Girgin (Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2020). Erişim adresi: <https://www.izmir.bel.tr/tr/Birimler/289>

İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020). Erişim adresi: <https://izmir.ktb.gov.tr>

Karabağlar Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.karabağlar.bel.tr/>

Karşıyaka Belediyesi (2020). Erişim adresi: <https://www.karsiyaka.bel.tr/>

Kaya, E. (2017). *Kentleşme ve Kentlileşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Keseroğlu, H. S. (2019). Halk Kütüphanesi. *Bilgi Merkezleri: Kütüphaneler-Arşivler-Müzeler* içinde (ss. 41-81). M. A. Akkaya ve H. Odabaş (Yay. Haz.). İstanbul: hiperyayın.

Konak Belediyesi (2020). Erişim adresi: <http://www.konak.bel.tr/>

Manifesto For a New Urbanity: European Urban Charter II (2009). Erişim adresi: <https://rm.coe.int/urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity-publication-a5-58-pages-/168095e1d5>

Mediterranean Urbanization 800-600 BC (2005). R. Osborne ve B. Cunliffe (Ed.). New York: Oxford University Press.

Owens, E. J. (2000). *Yunan ve Roma Dünyasında Kent*. C. Bilsel (Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi.

San, D. Ç. (2010). *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent-Yaşam Dergilerinin Etkisi ve İzmir Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.

Tul, İ. U. (2015). Avrupa Kentsel Şartı'na Göre Kent Hakkı ve Kentli Hakları-2. Parça. Erişim adresi: <https://siyasalhayvan.com/avrupa-kentsel-sartina-gore-kent-hakki-ve-kentli-haklari-2-parca-son/>

TÜİK (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2018. Erişim adresi: <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30709>

Yılmaz, B. (1999). Halk Kütüphanesinin Toplumsal Kaynakları Üzerine Bazı Saptamalar: Bir giriş. *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü ve Yarını... Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri (17-21 Kasım 1999, Ankara)* içinde (ss. 561-564). Ö. Bayram ve diğerleri (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

M. A. AKKAYA, C. POLAT

ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences

Cilt/Volume: 11, Sayı/Number:1, (Nisan/April 2020): 110-137 (Atf için/To cite).

Yılmaz, E. (2018). Halk Kütüphaneleri ya da Halk Üniversiteleri. *Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller* içinde (ss. 35-74). H. Odabaş ve M. A. Akkaya (Yay. Haz.). İstanbul: hiperyayın.

Zerrin, Y. ve Arapkirlioğlu, K. (1996), *Avrupa Kentsel Şartı – Sözleşme Statüsünde Olmayan Şart*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.